

De depolitisering van het nieuws

Ferdy Boon

De depolitisering van het nieuws

Over de destructieve samenhang
tussen media en politiek

Brave New Books

© Ferdy Boon 2020
Alle rechten voorbehouden

Uitgeverij Brave New Books
Omslagontwerp © Helenstock
Omslagbeeld 123RF.com
Foto auteur Monique Vermeulen
Eindcorrectie Martha Hofman

ISBN 9789464054750

Inhoud

Voorwoord	7
Inleiding – Doe lekker zelf normaal, tsjongejonge	15
1. Het nieuwsproduct	33
2. Het mediacircus dat we politiek noemen	59
3. De hackpogingen op kiezers	85
4. Hoe nu verder?	105
Dankwoord	123
Bronnen	125

Voorwoord

Er is sprake van scepsis over politiek. Meer en meer vrienden en vriendinnen van mij zeggen: 'Ze zitten er vooral voor zichzelf.' 'Het zijn baantjesjagers.' 'Zakkenvullers.' 'Ze zijn niet te vertrouwen.' Ze verliezen langzaam het vertrouwen in de politiek en onttrekken zich er uiteindelijk volledig aan. Ik deel de kritiek soms wel, maar ik geloof ook oprecht dat volksvertegenwoordigers het beste met de maatschappij voorhebben. Toegegeven, in elke mand kan een rotte appel zitten, maar het overgrote deel zal zich inzetten voor de belangen van de samenleving. Dit betekent ook dat wij een verantwoordelijkheid hebben om onszelf te informeren over maatschappelijke vraagstukken om een weloverwogen politieke keuze te maken. Goede nieuwsvoorziening over politieke kwesties die ons helpt de wereld waarin we leven te begrijpen is dan ook essentieel. Hoe beter we geïnformeerd zijn, hoe beter we onze keuzes weten te maken, hoe gezonder onze democratie.

Maar in hoeverre kunnen we nog weloverwogen keuzes maken? Wat is nieuws precies?

Een affaire in het Witte Huis, een zieke premier, een boerenprotest op het Malieveld, een anti-Zwarte-Pietendemonstratie, een revolutie in Venezuela, de eerste Peilingwijzer van het jaar, een ontmoeting tussen de president van de Verenigde Staten en de Noord-Koreaanse leider, een nieuwe voorzitter van de Europese Unie, een

verbod op vuurwerk, verkiezingen in Groot-Brittannië, een speech van de Braziliaanse president. Het zijn verhalen die te vinden zijn onder het kopje 'politiek nieuws'. Maar ook verhalen over een pandemie, het faillissement van een grootbedrijf, bedrijfscorruptie, de slechtste slogan van het jaar, een bedrijfsovername in Australië, de koers van de AEX, voetbaluitslagen uit Spanje, vulkaanuitbarstingen, tsunami's, een actrice die gaat scheiden, liquidaties. Het valt allemaal onder 'nieuws'.

Het nieuws geeft ons daarmee korte en alledaagse verhalen. Makkelijk verteerbaar. Anders dan bij goede onderzoeksjournalistiek, reportages en documentaires raak je bij het lezen van 'nieuws' niet geïnformeerd over complexe maatschappelijke vraagstukken. De gerapporteerde feiten in een nieuwsbericht zijn vaak symptomen van een dieperliggende oorzaak. De complexiteit van een vraagstuk wordt daarmee vaak versimpeld. Daardoor helpen deze 'feiten' ons niet per se bij het maken van betere keuzes en is de democratie er ook niet per definitie mee geholpen.

Begrijp mij niet verkeerd. Journalistiek is een nobel beroep. Journalisten controleren de macht en houden die in bedwang. Ik durf dan ook te stellen dat veel journalisten het beroep om morele redenen kiezen, om de macht te controleren en in toom te houden. Met andere woorden: om de democratie te waarborgen.

Maar 'nieuws' is een product. En voor een product is er een markt. Alles wat de nieuwsconsument ook maar kan interesseren is nieuwswaardig. Of het nu gaat om traditionele gedrukte kranten, online nieuws, nieuws op sociale media, radio of televisie. De journalistiek zit tegenwoordig gevangen in een markt die nauwelijks iets van doen heeft met het informeren van de samenleving over gecompliceerde maatschappelijke vraagstukken.

Met het woord ‘nieuws’ wil ik niet alle journalistieke producten over één kam scheren, want er zijn talloze vormen van onderzoeksjournalistiek die ons wel zo goed mogelijk informeren over maatschappelijke vraagstukken. Maar conflict-georiënteerd nieuws is de afgelopen decennia ten koste van inhoudelijk nieuws sterk toegenomen. Er is meer emotienieuws gekomen, waarin gevoelens van de ‘straat’ de meningen van mediamakers ondersteunen.¹ In het mediaveld woedt een zware concurrentiestrijd om de ‘zappende consument te boeien’. Nieuws wordt daarmee steeds vaker persoonlijker en sensationeler, met als doel zo’n groot mogelijk publiek te bereiken. Het betreft vaak het ‘gesprek van de dag’. Het stelt extreem tijdelijke vragen en geeft ons daardoor een verkeerd beeld van de wereld waarin we leven. In extreme gevallen wordt er in het hedendaagse informatietijdperk zelfs gebruikgemaakt van internettrollen die ons idee van ‘waarheid’ aan het wankelen brengen door misinformatie en desinformatie.

Een veelal onderbelicht aspect in al deze ontwikkelingen is de rol van communicatie. De communicatiewetenschap heeft zich de laatste decennia sterk ontwikkeld tot een serieuze wetenschap. In 2017 koos ik voor deze studie aan de Vrije Universiteit Amsterdam, een vakgebied waarin ik twee jaar later cum laude zou afstuderen.

Academici schrijven vaak voor academici. Ik heb dit boek geschreven met de intentie om wetenschappelijke inzichten te vertalen voor een groter publiek, voor mensen die houden van populairwetenschappelijke non-fictie zonder academisch jargon. Ik heb mij hierbij grotendeels gebaseerd op Amerikaanse onderzoeken, experimenten en literatuur binnen de discipline van de sociale wetenschap. Ik illustreer deze theorieën, hypotheses, experimenten en boeken met zo veel mogelijk Nederlandse voorbeelden.

Ik beschrijf hoe politiek nieuws de afgelopen decennia is afgenomen, hoe media en politici met elkaar vervlochten zijn en hoe de komst van het internet en sociale media de democratie verder ontwricht. Bij het beschrijven van deze ontwikkelingen zal ik soms onvermijdelijk mijn eigen mening en visie geven.

